

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бараняк І.Є.

провідний інженер відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», м. Львів

ДЕМОГРАФІЧНЕ ВІДТВОРЕННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВИХ КОНЦЕПЦІЙ МІГРАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Життєдіяльність будь якого соціального людського організму обов'язково включає в себе виконання функції безперервного відновлення роду. З виконанням цієї функції безпосередньо зв'язані два основні природні процеси: народжуваність та смертність. Володіючи протилежним змістом, вони доповнюють один одного та забезпечують постійне безперервне природне демографічне відтворення населення [1]. Саме тому впродовж століть під демографічним відтворенням населення розуміли процес зміни чисельності та структури населення під впливом народжуваності та смертності.

Демографічне відтворення населення – основа стабільного економічного розвитку суспільства. Проте зведення його до природного відтворення не дозволяє сформувати цілісну демографічну картину. В умовах посилення міграційних процесів в сучасному глобалізованому світі стає очевидним, що демографічне відтворення складне системне явище. Його значення залежать від багатьох взаємопов'язаних чинників, де міграція відіграє одну з ключових ролей.

Проблеми демографічного відтворення були в полі зору багатьох вчених-демографів та міграціологів. Серед теорій, які присвячені проблемам міграції особливу увагу варто приділити:

- класичним – (соціально-економічна теорія Равенштейна, теорія народонаселення А. Сові, економетрична модель Е.Лі)
- демографічним – описують як міграція впливає на процеси демографічного відтворення через трансформацію статевовікової структури, змін у демографічній поведінці, вивчають вплив процесу міграції на розвиток та функціонування інституту сім'ї.
- економічним – пояснюють процес появи міграції в основному через призму дії економічних чинників

Серед сучасних теоретичних підходів, які досліджують вплив мобільності населення на демографічне відтворення чільне місце займає теорія третього демографічного переходу Д. Коулмена. У своїй концепції Д. Коулмен зазначає, що міграція є визначальною складовою сучасного демографічного розвитку суспільства і її великі обсяги можуть призвести до появи ризиків, пов'язаних із заміщенням корінних жителів новоприбулими мігрантами.

Через низькі значення показників народжуваності в розвинених індустріальних країнах відбуваються швидкі трансформації в етнічному складі населення в бік його поліетнічності та мультикультуральності. Коулмен, наводячи в якості аргументів прогнози демографів, висловлює припущення, що при інших незмінних умовах, тривале збереження даних тенденцій в європейських країнах, ймовірно призведе до того, що корінне населення в недалекій перспективі стане меншістю за оптимістичного варіанту розвитку подій та може вилитись у повному «заміщенні» місцевих мешканців більшості розвинених країн прибулим населенням за песимістичним сценарієм. Коулмен стверджує, що в майбутньому найімовірніше, відбудеться заміна європейської цивілізації азіатською. Для покращення демографічної ситуації пропонує впроваджувати урядам заходи, які повинні створити первинні умови для зростання значень показників народжуваності серед корінних громадян, все більше залучати жінок в економічне життя з метою отримання додаткової робочої сили та проводити стримувальну міграційну політику [2].

Тези теорії третього демографічного переходу стали основою для розбудови декількох теоретичних підходів до дослідження проблем міграції в контексті демовідтворювальних

процесів: теорії четвертого демографічного переходу Іонцева, теорії «міграції-заміщення» відділу народонаселення Департаменту з економічних і соціальних питань ООН, концепції мобільного переходу Зелінського та регіоналізації міграції Скелдона.

На протипагу головним гіпотезам «третього демографічного переходу», про негативний вплив міграції на загальний, демографічний розвиток суспільства та можливі ризики заміщення корінного населення новоприбулими переселенцями, російські вчені В.А. Іонцева та Ю.А. Прохорова розробили концепцію четвертого демографічного переходу. На думку науковців, міграція населення являє собою суто позитивне явище, яке може мати негативний характер лише у випадку неправильного розуміння її сутності і нераціональної міграційної політики. За даним підходом, міжнародна міграція може стати основою для формування «нового населення», основу якого складатимуть діти, народжені в сім'ях, де один з батьків є мігрантом.

Нове населення може володіти більш високими репродуктивними установками і відповідними якісними характеристиками, що відповідають всім вимогам розвитку світового населення в ХХІ ст. Так, попередні дані обстежень, показали, що кількість дітей в міжнаціональних сім'ях є нижчою ніж в країні-походження мігранта, проте значно вищою – порівняно з країною-реципієнтом людських ресурсів, тобто займає так зване «компромісне» значення між середнім рівнем дітності у народів з різним рівнем народжуваності. При цьому дуже важливо відзначити, що діти від міжнаціональних шлюбів впливають не тільки на чисельність окремих етнічних груп і населення країни в цілому, але і несуть в собі «культурні навички обох батьківських етносів». Крім того, вони більш толерантні, схильні менше акцентувати увагу на культурних відмінностях і більш схильні підкреслювати схожість різних етносів, що, по суті, і є запорукою формування «нового населення». Таким чином, діти від міжнаціональних шлюбів можуть стати основою більш здорового в усіх відношеннях суспільства, де взаємини побудовані на терпінні і взаємоповазі [3].

Тези теорії «третього демографічного переходу» набули подальшого розвитку у концепції «міграції-заміщення». У даному теоретичному підході науковці звертають більше уваги на позитивні моменти процесу міграції-заміщення і розглядають переміщення населення як інструмент регулювання процесів демографічного відтворення, який перерозподіляє людські ресурси та компенсує природні втрати місцевого населення для країн з низьким рівнем народжуваності.

Відповідно до цієї концепції, під «міграцією-заміщення» розуміється потік мігрантів, якого потребує конкретна країна для того, аби запобігти скороченню загальної чисельності, кількості населення в працездатному і запобігти старінню населення в цілому [4].

Розвиває і уточнює теорію демографічного переходу концепція мобільного переходу Зелінського. У своїх дослідженнях, крім змін у рівнях народжуваності і смертності, Зелінський, також враховує динаміку територіальної мобільності населення в умовах модернізації суспільства.

Новаторські ідеї В. Зелінського полягають у тому, що він визначив роль глобалізації у видозміненні міграції та розглянув міграційні процеси в їх структурній динаміці, зв'язку з іншими процесами як демографічними, так і соціально-економічними [5].

Процеси демографічного відтворення тісно пов'язані через міграцію з загальною економічною ситуацією в країнах-походження та країнах-поглинання людських ресурсів. Економічні теорії міграції у своїй суті намагаються пояснити причини міграції та стали основою для теоретичного обґрунтування нового утворення – територіальної міграційної системи. В той час як демографічні концепції міграції швидше пояснюють наслідки міграційної активності, визначають закономірності розвитку демоподій.

1. Вишне夫斯基 А.Г. Воспроизводство населения и общество: история, современность и будущее. 1982. URL: <http://www.demoscope.ru/weekly/knigi/vish/vishne.pdf>.

2. Плоских Е.В., Плоских В.В. Современные концепции демографического перехода. *Вестник КРСУ*. 2015. URL: <https://www.krsu.edu.kg/vestnik/2015/v8/a33.pdf>.

3. Ионцев В.А., Прохорова Ю.А. Международная миграция населения в контексте демографической теории. *Уровень жизни населения регионов Украины*. 2014. URL: <http://vcugjournal.ru/iss/iss193-006.PDF>.

4. Чистова Е.В. Миграция как фактор старения населения. 2017. URL: <http://www.nauka.org.ru/wp-content/uploads/2017/10/%D0%A7%D0%B8%D1%81%D1%82-%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>.

5. Ивахнюк И.В. Развитие миграционной теории в условиях глобализации. URL: http://www.intelros.ru/pdf/Veck%20globalizastii/2015_1/3.pdf.

Бормотова М.В.

к.е.н., доцент Українського державного університету залізничного транспорту

Одарченко Г.А.

студентка Українського державного університету залізничного транспорту

АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Інвестиції є однією з ключових показників економічного розвитку будь-якої держави та зростання рівня добробуту й підвищення якості життя громадян, забезпечуючи систематичне оновлення й розширене відтворення виробничого капіталу, пришвидшення науково-технічного прогресу, покращення якості виготовленої продукції та наданих послуг, а також можливості ефективного й збалансованого функціонування всіх галузей економіки.

Основну частку іноземних інвестицій становлять прямі інвестиції, під якими розуміються довгострокові вкладення матеріальних засобів компаніями-нерезидентами в економіку країни (наприклад, з метою організації і будівництва підприємств). Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – найбільш бажана форма капіталовкладень для економік, що розвиваються, тому що вона дозволяє реалізовувати великі проекти; крім того в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління, тощо [1].

Залучення іноземних інвестицій є невід'ємною частиною розвитку національної економіки України, сприяючи її входженню у глобальне бізнес-середовище та підвищуючи інвестиційну привабливість [2].

Стан інвестиційної привабливості найбільш наочно демонструє динаміка прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни. За даними Державної служби статистики у першому півріччі 2018 року в економіку України іноземні інвестори вклали 1 259,2 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) проти 1 871,2 млн. дол. США у 2017 році (рис. 1) [3]. Дані наводяться без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та Севастополя, а також частини зони проведення антитерористичної операції.

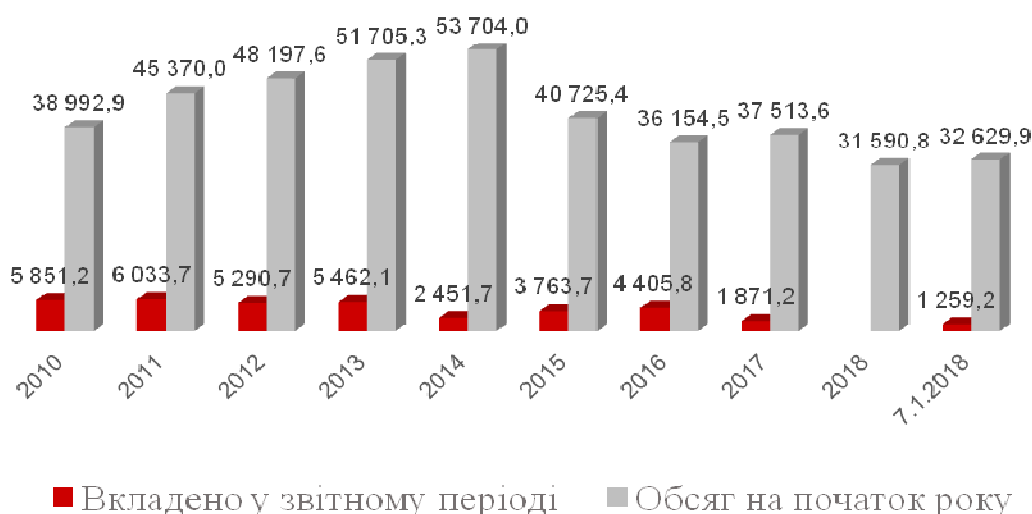

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій у 2010-2018 рр, млн. дол. США